

О. І. Замулко,

завідувач координаційного центру професійного розвитку особистості комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НУШ В БАЗОВІЙ ШКОЛІ

Соціальний інститут освіти як провідний фактор соціального прогресу нерозривно пов'язаний з усіма ключовими сферами життєдіяльності суспільства. І українська система освіти, як складова соціального інституту, сьогодні визначає майбутнє нашої держави. Тому основним завданням освітян в таких умовах є створення та надання якісної освіти. Важливим наразі є збереження здобутків освіти й продовження впровадження принципів Нової української школи. Реформування Нової української школи на рівні базової школи залежить від правильних дій керівництва і від учителя, його компетентності, філософії мислення, підготовки та прагнення до професійного розвитку.

Зміни, які відбулися в освітній сфері України, зумовлюють потребу у розвитку національної соціально-економічної системи. В суспільстві існує запит на освіту, яка навчатиме здобувачів освіти: бути успішними в сучасному світі та спроможними ухвалювати креативні, неординарні рішення; налагоджувати ефективні взаємовідносини, співпрацювати, взаємодіяти в команді; адаптуватись до швидких змін; приймати рішення, досягати результату та мати активну громадянську позицію.

Метою та засобом економічного прогресу виступає людський розвиток. У 1990 році була підготовлена перша Доповідь про людський розвиток ПРООН, в якій зазначено, що людський розвиток – це не лише формування можливостей, які покращують здоров'я та розширюють знання людини, а і використання можливостей для роботи, відпочинку, політичної й культурної діяльності. Освітні ризики людського розвитку визначають як ризики: доступу, участі, якості та використання освітнього потенціалу. Розглянемо їх щодо реалізації концепції НУШ в базовій школі:

Ризик доступу в сучасних умовах пов'язаний з недоступністю певного рівня освітньої підготовки територіально (внаслідок зруйнованої освітньої інфраструктури, вимушеного переселення іншу країну).

Ризик участі зумовлюється фінансовою неспроможністю щодо здобуття бажаного рівня освіти («ранній вихід» з освітньої системи внаслідок відсутності мотивації до навчання, нерозвиненості інклюзивної освіти або освіти дорослих); не охоплення програмами додаткової, позашкільної освіти.

Ризик якості визначається нерівністю освітніх результатів учнів сільських та міських закладів освіти, обмеженням у виборі бажаної професії, неактуальності освітньої програми, «знецінюванням» дипломів.

Ризик використання освітнього потенціалу характеризується можливістю використати результати освіти з максимальною користю (невизначеність життєвого старту для випускників в умовах війни та втрат економіки країни, безробіття, низька конкурентоспроможність та адаптивність, завищені очікування до отримання доходу, надлишкова кваліфікація, трудова міграція, не достатня соціальна мобільність, втрата соціальних компетенцій та знецінення людського капіталу).

Однією з основних умов реформування освітньої системи є **фахове управління закладами освіти**. Зазначимо, що сучасне управління використовує інноваційні інструменти освітнього менеджменту, що забезпечують якісні зміни в освітньому процесі: демократичний тип

управління, партисипативність (залученість працівників до управління закладом), автономію, функціональну організаційну структуру (спрямовану на задоволення освітніх потреб учасників освітнього процесу та громади), розвиток освітнього бренду, академічну добросовісність, академічну свободу педагогічних працівників, активну громадську участь у розвитку закладу освіти, націленість на якісні освітні послуги, створення безпечного освітнього середовища.

Водночас під час реформування освіти **ймовірні ризики та потенційні виклики**, які виникають при впровадженні принципів Нової української школи. Розрізняють такі ризики у сфері освіти:

- політично-правові,
- фінансово-економічні,
- соціокультурні,
- навчально-методичні,
- організаційно-технічні,
- кадрові, ментальні, управлінські.

Політично-правові ризики впровадження НУШ пов'язані з нестабільністю в країні через військові дії, процесом децентралізації в Україні, пріоритетів на урядовому, регіональному та місцевому рівнях щодо питань забезпечення освіти, оптимізацією мережі шкіл, необхідністю розробки нормативних документів для функціонування системи сучасної шкільної мережі та правового регулювання управління освітою та діяльності закладів (Положення про старшу профільну школу, Концепція профільної освіти, зміни Типових штатних нормативів (практичні психологи, соціальні педагоги, системний адміністратор...).

Фінансово-економічні ризики зумовлені недостатністю або відсутністю субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на придбання обладнання, меблів, комп'ютерної техніки, навчально-дидактичні матеріали, шкільних автобусів та забезпечення безпекових питань (облаштування укриттів), недосконалість механізмів залучення коштів партнерів (гранти, спонсорські кошти, фандрайзинг).

Організаційно-технічні ризики впровадження НУШ пов'язані з невідповідністю організаційної структури закладу освіти її цілям, завданням і функціям (необхідність психологічного супроводу учасників освітнього процесу, обслуговування комп'ютерної техніки, програмного забезпечення та мережі, забезпечення безпеки); недостатністю матеріально-технічного забезпечення закладу освіти (воєнний час зумовлює посилення безпекових умов, ймовірність втрат внаслідок військових дій, вимкнення електроенергії); ризик невідповідності сучасним технічним, санітарним, пожежним та іншим нормам безпеки життєдіяльності (регулярна профілактика обладнання, заходи безпеки, проведення ремонту приміщень, обладнання, устаткування).

Соціокультурні ризики впровадження НУШ зумовлені військовими діями на території України й тривалими карантинними обмеженнями та їхніми наслідками для системи освіти (нестабільність, бідність, екологічні наслідки, забруднення, гуманітарні та соціально-економічні втрати, кібербезпека, напруженість в суспільстві, яке впливає на психологічне благополуччя населення), відсутність активних, оздоровчих, творчих занять, відвідування

культурних подій у публічних просторах, що унеможливило реалізацію культурного капіталу, одомашнює дозвілля.

Навчально-методичні ризики впровадження НУШ визначаються відсутністю вчасного забезпечення підручниками учнів 5-6 класів; затримка із розробкою програм, підручників, методичних посібників для вчителів щодо реалізації НУШ в базовій школі та формальне застосування прийомів, методик, інструментів Нової української школи для реалізації компетентнісного, особистісно орієнтованого, діяльнісного підходів.

Кадрові ризики зумовлені плинністю кадрів внаслідок виходу на пенсію, переїзду за межі України або в інший населений пункт; зменшенням професійно-кваліфікаційного рівня персоналу у закладі; порушення норм корпоративної культури (не сформована команда односторонців, важкий психологічний клімат, визнання та вдячність за досягнення); демотивування персоналу закладів (порушення правил закладу, мобінг, низький рівень управлінської культури); проявів професійних деструкцій (професійне вигорання, цифровий розрив).

Ментальні ризики впровадження НУШ пов'язані з «консервативністю» українського суспільства (побоювання змін, психологічні бар'єри, ментальні проблеми під час та після війни)

Управлінські ризики пов'язані з певним спротивом або байдужістю засновників та керівників закладів освіти до практичної реалізації реформ (необхідність чіткої комунікації з учасниками освітнього процесу з доступним поясненням особливостей реалізації НУШ в базовій школі; створення умов для педагогічних працівників для навчання та взаємонавчання новим підходам до роботи, використання цифрових інструментів, забезпечення ресурсами (комп'ютерна техніка, мультимедіа, обладнання необхідне для реалізації НУШ), реалізація безпекових питань...), використання сучасних цифрових рішень для управлінської діяльності (електронні журнали та щоденники, корпоративний обліковий запис, хмарні сервіси для управлінської та спільної роботи, звітування, моніторингу), формування управлінської команди для розбудови внутрішньої системи якості освіти.

Орієнтиром для планування професійного розвитку й підвищення кваліфікації керівників закладів освіти та педагогічних працівників є **професійні стандарти**. Вони визначають напрямки розвитку професійних компетентностей для побудови індивідуальної траєкторії їхнього розвитку для вчителів, директорів та заступників директорів. Але на жаль Україна протягом 2020-2023 років має освітні втрати, які зумовлені тривалим періодом карантину під час пандемії та воєнним часом. Заклади освіти змушені були організувати навчання з використанням технологій дистанційного навчання та змішане навчання. Очевидно, що це відбувалося за умови недостатнього технічного забезпечення освітнього процесу й нерозвинутих цифрових навичок як педагогів, учнів, керівників закладів освіти, перебоями з електроенергією та інтернетом.

Станом на січень 2023 року в Україні з **12926 закладів** загальної середньої освіти очно навчалися 30,6% (3955 ЗО), з використанням технологій дистанційного навчання - 33,75% (4363), за змішаною формою - 36,65% (4608). Війна ускладнила організацію освітнього процесу та вплинула на якість освіти: руйнування закладів освіти (в Черкаській області пошкоджено 11 закладів освіти: 6 закладів дошкільної освіти, 5 закладів загальної середньої освіти), вимкнення електроенергії, повітряні тривоги.

З початку повномасштабної збройної агресії на перший план вийшло питання забезпечення безпеки учасників освітнього процесу. На 1 вересня 2022 року 285 ЗЗСО Черкаської області (60% від загальної кількості) отримали акти на використання найпростіших укриттів та почали навчання очно та у змішаному режимі. Станом на 19 квітня 88,6% шкіл області мали можливість використовувати укриття, які розраховані на понад 88,7 тис. учасників освітнього процесу, з них 117 працювали очно, 282 - у змішаному режимі.

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО РОБОТИ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ОБЛАСТІ У НОВОМУ РОЦІ

У рекомендаціях слухачів у Комітеті Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій з теми «*Освітні втрати й освітні розриви на рівні загальної середньої освіти: вимірювання та механізми подолання*» керівникам закладів загальної середньої освіти пропонується:

- *провести моніторинг результатів* навчання здобувачів освіти з використанням діагностичного інструментарію (виокремити певне ядро знань предметів з інваріативної частини, яким повинні опанувати учні для переходу в наступний клас, і роботи орієнтири на нього);
- *здійснювати адаптивне навчальне планування* (використовувати перерозподіл навчального часу між темами для корекції змісту та результатів навчання з урахуванням виявлених освітніх втрат);
- *створювати методичну систему* підтримки індивідуальної освітньої траєкторії учнів (проведення індивідуальних занять, факультативів за запитом учнів, консультацій з учнями для усунення прогалин у знаннях із предмета, розробки завдань різних рівнів складності для окремих учнів);
- *створити умови для підтримки* педагогічних працівників щодо підвищення кваліфікації та професійного вдосконалення з питань методики роботи в умовах змішаного навчання);
- *організувати роботу пришкольних* (мовних, математичних, природничих тощо) таборів, запровадити «навчальні канікули»;
- *розробити стратегії адаптації* освітнього процесу закладів освіти до роботи в умовах зміни режимів навчання.

Умови воєнного стану зумовлюють пошук дієвих ефективних шляхів подолання освітніх втрат та продовження реалізації Нової української школи. Для належного впровадження необхідне фінансування її розгортання в базовій школі та раціональне використання коштів.

Одним з важливих складових є **наскрізна цифровізація освітнього процесу**. Керівник закладу освіти має проаналізувати систему цифрової трансформації закладу. Визначити ресурси, які має школа та потребу в їхньому розвитку. Зрозуміло, що технічну складову наразі реалізувати самостійно ЗЗСО важко, але вже зараз можна почати розробляти систему та визначити необхідне обладнання.

В сучасних умовах організація освітнього процесу в закладі освіти визначається наявністю укриття та його місткістю, запитом батьків, матеріально-технічним забезпеченням (інтернет, комп'ютери), наявністю єдиної освітньої платформи (Google Workspace for Education, Microsoft 365, «Нові знання», «Human»), використанням електронних журналів та щоденників та цифровою компетентністю педагогічних працівників.

Онлайн-платформи для ведення електронного журналу:

- NZ – Нові знання – <https://nz.ua/>
- Єдина школа – <https://eschool-ua.com/#/>
- Ошкола – <https://oshkola.com/>
- Укрскулз – <https://ukrschools.com.ua/>
- Класна оцінка – <https://klasnaocinka.com.ua/>
- Prosvita – <https://prosvita.net>
- HUMAN школа – <https://human.ua/schools>
- School – journal – <https://school-journal.com.ua/>
- Моя школа – <https://school-journal.com.ua/>
- SMLS – <https://smls.com.ua/site/seo/electronjournalua/>
- Щоденник.юа – <http://shodennik.ua/>
- Атомс – <https://atoms.ua/>
- E-School – <https://e-schools.info/e-service>

Водночас необхідно розвивати цифрові компетентності учасників освітнього процесу. Оцінити цифрову грамотність вчителя дозволяє 40-хвилинний тест, створений за європейськими стандартами на платформі Дія Освіта (<https://osvita.dia.gov.ua/digigram>).

Керівник закладу має оцінити власну цифрову компетентність та розвивати її для розуміння використання цифрових технологій для управління та організації освітньої діяльності.

Отже, ключовим завданням закладу освіти є забезпечення якості освіти, що реалізується шляхом налагодження якісного освітнього та управлінського процесів. Реалізуючи положення Державного стандарту базової середньої освіти необхідно створювати сучасний, розвивальний, інклюзивний, мотивуючий до навчання освітній простір, важливою складовою якого є цифровізація освітнього процесу та управлінської діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абетка для директора. URL: <https://bit.ly/2YDIDXJ>
2. Афанасьєва Т., Бабко Т., Гревцева Є., Кравченко Т. Особливості управлінської діяльності в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти. URL: <https://bit.ly/3ol9KOp> (дата звернення 01.06.2023).
3. Бичко Г., Терещенко В. Навчальні втрати: сутність, причини, наслідки та шляхи подолання. Український центр оцінювання якості освіти, 2023. 31 с. URL: <https://bit.ly/3p9PFr5>
4. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII від 05.09.17 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 01.06.2023).
5. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16.01.20 р. № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> (дата звернення 01.06.2023).

6. Інформація Черкаської обласної військової адміністрації для Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій. URL: <https://bit.ly/3p9PFr5>

7. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : розпорядження КМУ від 14.12.2016 № 988-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-p> (дата звернення 01.06.2023).

8. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України. №898 від 30.09.20 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 01.06.2023).

9. Про затвердження професійного стандарту «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти»: Наказ Мінекономіки України від 17.09.2021 №568-21. URL: <https://bit.ly/3zyhrA1>

10. Рекомендації слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій з теми «Освітні втрати й освітні розриви на рівні загальної середньої освіти: вимірювання та механізми подолання»: Рішення Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій, протокол №122 від 07.06.2023 р. URL: <https://bit.ly/449jWoH>

11. Хмелевська О.М. Освітні ризики у контексті людського розвитку. Демографія та соціальна економіка, 2016, № 3 (28). URL: <https://bit.ly/3XldlVS>

12. Черненко Н.М. Аналіз та класифікація вірогідних ризиків у галузі освіти. *Наука і освіта* №7. 2014. С. 179-183. URL: <https://bit.ly/43SgyPn>

Л.Н. Добровольська,

завідувач відділу початкової освіти комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»;

В.М. Кириленко,

методист відділу початкової освіти комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У НОВОМУ НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ

Закінчився 2022-2023 навчальний рік. Рік, який щоранку розпочинався з перегляду новин: що там на фронті? Окрім дзвінків на урок і з уроку, навчання періодично супроводжувалося моторошним виттям сирен повітряної тривоги. Але освітяни вистояли, з честю пройшли усі випробування: очне, дистанційне, змішане навчання, перехід з учнівством в укриття, проведення уроків чи організація занять в укриттях тощо. Разом проводжали на фронт бійців, оплакували тих, хто загинув. У вільний від роботи час – виготовлення маскувальних сіток, плетіння теплих шарпеток, приготування сухих сумішей, смаколиків тощо. Виклики не зломали наше учительство, а, навпаки, загартували, зміцнили, здружили.

Свого часу відомий німецький філософ Фрідріх Ніцше писав: «Те, що нас не вбиває, робить нас сильнішим». Так саме протягом цього непростого навчального року наші педагоги довели, що вони справжні творчі особистості. Про це свідчать роботи, представлені на обласному конкурсі на кращий електронний освітній ресурс та обласній виставці-конкурсі «Нова українська

школа Черкащини». Вітаємо всіх! Ми горді тим, що маємо прекрасну когорту учителів початкових класів, які успішно пройшли сертифікацію педагогічних працівників, продемонструвавши свої знання і високу професійну компетентність.

У цьому році ми маємо величезну вагому перемогу, яку принесла Черкаській області **Наталія Володимирівна Маценко**, учитель початкових класів Навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №3 – колегіум» Смілянської міської ради Черкаської області, яка у нелегкій боротьбі виборола перемогу і зайняла ПЕРШЕ місце у всеукраїнському конкурсі «Учитель року – 2023». Вітаємо переможницю і дякуємо за її професіоналізм і майстерність. До речі, Наталія Володимирівна у цьому році також успішно пройшла сертифікацію педагогічних працівників.

Попереду новий навчальний рік. Організація освітньої діяльності у 1-4-х класах закладів загальної середньої освіти у 2023/2024 навчальному році здійснюватиметься відповідно до таких документів: